

naturam per gratiam participant, dicens I. Pet. 1v. 10. *Unusquisque sicut accepit gratiam, in altitudine illam administrante, sicut boni dispensaverunt multiformis gratie Dei.* Multo igitur magis sancti Angeli qui sunt in plenissima participatione divinæ bonitatis, quicquid à Deo percipiunt, subiectis impartuntur.

Non tamen recipitur ab inferioribus ita excellenter sicut est in superioribus: & ideo superiores semper remanent in altiori ordine, & perfectiorem scientiam habent; sicut unam & eandem rem plenius intelligit magister quam discipulus, qui ab eo addicitur.

Ad primum ergo dicendum, quod superiorum Angelorum scientia dicitur esse universalior quantum ad eminentiorem modum intelligendi.

Ad secundum dicendum, quod verbum Magistri non est sic intelligendum quod inferiores Angeli penitus ignoraverint mysterium incarnationis, sed quia non ita plene cognoverunt sicut superiores, & in ejus cognitionem postmodum profecerunt, dum illud mysterium impleverunt.

Ad tertium dicendum, quod usque ad idem iudicium semper nova aliqua supernis Angelis revelantur divinitus de his quæ pertinent ad dispositionem mundi, & precipue ad salutem electorum. Unde semper remanent unde superiores Angeli inferiores illuminent.

QUESTIO CVII.

De locutionibus Angelorum.

in quinque articulos divisa.

Dinde considerandum est de locutionibus Angelorum: & circa hoc queruntur quinque:

Primo, utrum unus Angelus loquitur alii.

Secundo, utrum inferior superiori.

Tertio, utrum Angelus Deo.

Quarto, utrum in locutione Angeli aliquid distantia localis operetur.

Quinto, utrum locutionem unius Angeli ad alterum omnes cognoscant.

ARTICULUS I.

Utrum unus Angelus alteri loquatur.

II. diff. xi. quest. 11. art. 3. & ver. quest. 1x. art. 4. 5. & 7.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod unus Angelus alteri non loquatur. Dicit enim Gregorius XVIII. Moral. (cap. xvii. inter princ. & med.) quod in statu resurrectionis uniuscujusque mentem ab alterius oculis membrorum

corpulentis non abscondit. Multo igitur minus mens unius Angeli absconditur ab altero. Sed locutio est ad manifestandum alteri quod latet in mente. Non igitur oportet quod unus Angelus alteri loquatur.

2. Præterea. Duplex est locutio: interior, per quam aliquis sibi ipsi loquitur; & exterior, per quam aliquis loquitur alteri. Exterior autem locutio fit per aliquid sensibile signum, puta voce, vel nutu, vel aliquo corporis membro, puta lingua, vel digito, quæ Angelis competere non possunt. Ergo unus Angelus alteri non loquitur.

3. Præterea. Loquens excitat audientem ut attendat suæ locutioni. Sed non videtur quod unus Angelus exciter alium ad attendendum: hoc enim fit apud nos aliquo sensibili signo. Ergo unus Angelus non loquitur alteri.

Sed contra est hoc dicitur I. Cor. xiiii. 1. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum.*

Respondeo dicendum, quod in Angelis est aliqua locutio. Sed, sicut dicit Gregorius II. Moral. (cap. xv. à princ.) *dignum est ut menti vestra qualitatem corporis locutionis excedat, ad sublimem, atque incognitos modos locutionis intime suspendatur.*

Ad intelligendum igitur qualiter unus Angelus alii loquatur, considerandum est, quod, sicut supra diximus (quest. lxxxii. art. 4.) cum de actibus, & potentis animæ ageretur, voluntas movet intellectum ad suam operationem. Intelligibile autem est in intellectu tripliciter. Primo quidem habitaliter, vel secundum memoriam, ut Augustinus dicit (X. de Trinit. cap. vi. 1.) secundum autem ut in actu consideratum, vel conceptum: tertio ut ad aliud relatum. Manifestum est autem quod de primo gradu in secundum transferretur intelligibile per imperium voluntatis: unde in definitione habitus dicitur: *Quo quis vivit, cum voluerit.* Similiter autem de secundo gradu transferretur in tertium per voluntatem; nam per voluntatem conceptus mentis ordinatur ad alterum, puta vel ad agendum aliquid, vel ad manifestandum alteri. Quando autem mens convertit se ad actu considerandum quod habet in habitu, loquitur aliquis sibi ipsi: nam ipse conceptus mentis in *verbo* vocatur. Ex hoc vero quod conceptus mentis angelicæ ordinatur ad manifestandum alteri per voluntatem ipsius Angeli, conceptus mentis unius Angeli innotescit alteri; & sic loquitur unus Angelus alteri: nihil est enim aliud loqui ad alterum quam conceptum mentis alteri manifestare.

Ad primum ergo dicendum, quod in nobis interior mentis conceptus quasi duplici obstraculo clauditur. Primo quidem ipsa voluntate, quæ conceptum intellectus potest retinere interius, vel ad extra ordinare; & quantum

ad hoc mentem unius nullus alius potest videre nisi solus Deus, secundum illud I. Cor. 11. 11. *Quæ sunt hominis, nemo novit, nisi spiritus hominis, qui in ipso est.* Secundo autem clauduntur mens hominis ab alio homine per grossitiam corporis: unde cum etiam voluntas ordinat conceptum mentis ad manifestandum alteri, non statim cognoscitur ab alio; sed oportet aliquid signum sensibile adhibere. Et hoc est quod Gregorius dicit II. Moral. (cap. 1v. à princ.) *Alienis oculis intra secretum mentis quasi post parietem corporis stamus; sed cum manifestare nosmetipsos cupimus, quasi per linguam januam egredimur, ut quales sumus intrinsecus, ostendamus.* Hoc autem obstaculum non habet Angelus; & ideo quam cito vult manifestare suum conceptum, statim alius cognoscit.

Ad secundum dicendum, quod locutio exterior, quæ fit per vocem, est nobis necessaria propter obstaculum corporis unde non convenit Angelo; sed sola locutio interior, ad quam pertinet non solum quod loquatur sibi interius concipiendo, sed etiam quod ordinet per voluntatem ad alterius manifestationem. Et sic lingua Angelorum metaphorice dicitur ipsa virtus Angeli, quæ conceptum suum manifestat.

Ad tertium dicendum, quod quantum ad Angelos bonos, qui semper se invicem vident in Verbo, non est necessarium ponere aliquid excitativum: quia sicut unus semper videt alium, ita semper videt in eo quicquid est ad se ordinatum. Sed quia etiam in statu naturæ conditæ sibi invicem loqui poterant, & mali etiam Angeli nunc sibi invicem loquuntur, dicendum est, quod sicut sensus movetur à sensibili, ita intellectus movetur ab intelligibili. Sicut ergo per signum sensibile excitatur sensus, ita per aliquam virtutem intelligibilem potest excitari mens Angeli ad attendendum.

ARTICULUS II.

Utrum inferior Angelus superiori loquatur.

Inf. quest. cxviii. art. 2. cor. & ver. quest. 1x. art. 5. & I. Cor. xiiii.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod inferior Angelus superiori non loquatur. Quia super illud I. Cor. xiiii. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, dicit Glossa (ord. Nic. de Lyr.)*, quod locutiones Angelorum sunt illuminationes, quibus superiores illuminant inferiores. Sed inferiores numquam illuminant superiores, ut supra dictum est (quest. præc. art. 3.) Ergo nec inferiores superiores loquuntur.

2. Præterea. Supra dictum est (quest. præc. art. 1.) quod illuminare nihil est aliud quam

illud quod est alicui manifestum, alteri manifestare: & hoc idem est loqui. Ergo idem est loqui, & illuminare; & sic idem quod prius.

3. Præterea. Gregorius dicit II. Mor. (cap. vi. à princ.) quod *Dei ad Angelos loquitur eo ipso quod eorum cordibus occulta sua invisibilia ostendit.* Sed hoc ipsum est illuminare. Ergo omnis Dei locutio est illuminatio. Pari ergo ratione omnis Angeli locutio est illuminatio. Nullo ergo modo Angelus inferior superiori loqui potest.

Sed contra est quod, sicut Dionysius exponit cap. viii. cal. Hierar. (à med.) inferiores Angeli superiores dixerunt: *Quis est iste Rex Glorie?*

Respondeo dicendum, quod Angeli inferiores superiores loqui possunt. Ad cuius evidentiam considerandum est, quod omnis illuminatio est locutio in Angelis; sed non omnis locutio est illuminatio: quia, sicut dictum est (art. præc.) Angelum loqui Angelo nihil aliud est quam conceptum suum ordinare ad hoc ut ei innotescat per propriam voluntatem.

Ea vero quæ mente concipiuntur, ad duplex principium referri possunt; scilicet ad ipsum Deum, qui est prima veritas; & ad voluntatem intelligentis, per quam aliquid actu consideramus. Quia vero veritas est lumen intellectus, & regula omnis veritatis est ipse Deus; manifestatio ejus quod mente concipitur, secundum quod dependet à prima veritate, & locutio est, & illuminatio; puta, si unus homo dicat alii, Cælum est à Deo creatum, vel, homo est animal. Sed manifestatio eorum quæ dependet ex voluntate intelligentis, non potest dici illuminatio, sed locutio tantum; puta, si aliquis alteri dicat, Volo hoc addicere: Volo hoc vel illud facere. Cuius ratio est, quia voluntas, creata non est lux, nec regula veritatis, sed participans lucem. Unde communicare ea quæ sunt à voluntate creata, in quantum huiusmodi, non est illuminare. Non enim pertinet ad perfectionem intellectus mei, quid tu velis, vel quid tu intelligas; cognoscere, sed solum quid rei veritas habeat.

Manifestum est autem, quod Angeli dicuntur superiores, vel inferiores per comparationem ad hoc principium quod est Deus: & ideo illuminatio, quæ dependet à principio quod est Deus, solum per superiores Angelos ad inferiores deducitur. Sed in ordine ad principium quod est voluntas, ipse volens est primus, & supremus: & ideo manifestatio eorum quæ ad voluntatem pertinent, per ipsum volentem deducitur ad alios quoscumque. Et quantum ad hoc, & superiores inferioribus, & inferiores superioribus loquuntur.

Viv 2

Et

Ad primum ergo dicendum, quod omnes Angeli unius ordinis sunt aliquo modo æquales quantum ad communem similitudinem, secundum quam constituntur in ordine; sed simpliciter non sunt æquales. Unde Dionysius dicit x. cap. cæli. Hier. quod in uno eorum tribus Angelorum est accipere primus, medius, & ultimus.

Ad secundum dicendum, quod illa specialis distinctio ordinum, & officiorum, secundum quam quilibet Angelus habet proprium officium, & ordinem, est nobis ignota.

Ad tertium dicendum, quod sicut in superficie, quæ partem est alba, & partem nigra, duæ partes quæ sunt in confinio albi, & nigri, magis conveniunt secundum situm quam alia duæ partes alba, minus tamen secundum qualitatem; ita duo Angeli, qui sunt in terminis duorum ordinum, magis secum conveniunt secundum propinquitatem naturæ quam unus eorum cum aliquibus aliis sui ordinis, minus autem secundum idoneitatem ad similia officia: quæ quidem idoneitas utque ad aliquem certum terminum extenditur.

ARTICULUS IV.

Utrum distinctio hierarchiarum, & ordinum sit à natura in Angelis.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod distinctio hierarchiarum, & ordinum non sit à natura in Angelis. Hierarchia enim dicitur fieri principatus; & in definitione eius Dionysius ponit (cap. 111. cæli. Hier. in princ.) quod (a) deformis quantum possibilia est, assimilatur. Sed sanctitas, & deformitas est in Angelis per gratiam, non per naturam. Ergo distinctio hierarchiarum, & ordinum in Angelis est per gratiam, non per naturam.

Præterea, Seraphim dicuntur ardentes, vel incendentes, ut Dionysius dicit 111. cap. cælest. Hierarch. circ. princ. Hoc autem videtur ad caritatem pertinere, quæ non est à natura, sed à gratia: distinguitur enim in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, ut dicitur ad Rom. v. 5. quod non solum ad sanctos homines pertinet, sed etiam de sanctis Angelis dici potest, ut Augustinus dicit XII. de civ. Dei (cap. 12.) Ergo ordinis in Angelis non sunt à natura, sed à gratia.

Præterea, Hierarchia ecclesiastica exemplatur à caelesti. Sed ordinis in hominibus non sunt per naturam, sed per donum gratiæ: non enim est à natura quod unus est Episcopus, & alius est Sacerdos, & alius Diaconus. Ergo distinctio hierarchiarum, & ordinum in Angelis non sunt à natura, sed à gratia.

(a) A. deiforme, item. Deiformis Dionysius loc. cit. Est hierarchia fieri ordo qui assimilatur ad deiforme quantum licet.

neque in Angelis sunt ordines à natura, sed à gratia tantum.

Sed contra est quod Magister dicit 1x. dist. II. Sent. quod ordo Angelorum dicitur multitudine caelestium spirituum, qui inter se aliquo modo gratiæ simulantur, sicut & naturalium dierum participatione conveniunt. Distinctio ergo ordinum in Angelis est non solum secundum dona gratuita, sed etiam secundum dona naturalia.

Respondetur dicendum, quod ordo gubernationis, qui est ordo multitudinis sub principatu existentis, attenditur per respectum ad finem. Finis autem Angelorum potest accipi dupliciter. Uno modo secundum facultatem suæ naturæ, ut scilicet cognoscant, & ament Deum naturali cognitione, & amore: & secundum respectum ad hunc finem distinguuntur ordines Angelorum secundum naturalia dona. Alio modo potest accipi finis angelicæ multitudinis supra naturam facultatem eorum, qui consistit in visione divinæ essentia, & in immobili fructatione bonitatis ipsius; ad quem finem pertinere non possunt nisi per gratiam: unde secundum respectum ad hunc finem ordines distinguuntur in Angelis complete quidem secundum dona gratuita, dispositive autem secundum dona naturalia: quia Angelis data sunt dona gratuita secundum capacitatem naturalium: quod non est in hominibus, ut supra dictum est (quæst. 111. art. 2. & 3.) Unde in hominibus distinguuntur ordines secundum dona gratuita tantum, & non secundum naturalia.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICULUS V.

Utrum ordines Angelorum conveniunt in nomine.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod ordines Angelorum non conveniunt nominentur. Omnes enim caelestes spiritus dicuntur & Angeli, & Virtutes, & Potestates caelestes. Sed nomina communia inconvenienter aliquibus appropriantur. Ergo inconvenienter nominatur unus ordo Angelorum, & alius Virtutum.

Præterea, Esse dominum est proprium Dei, secundum illud Plal. xcix. 3. Scire, quoniam Dominus ipse est Deus. Ergo inconvenienter unus ordo caelestium spirituum Dominations vocatur.

Præterea, Nomen Principatus ad gubernationem pertinere videtur: similiter autem & nomen Principatus, & Potestatis. Inconvenienter ergo tribus ordinibus hæc tria nomina imponuntur.

Præterea, Nomen Dominationis ad gubernationem pertinere videtur: similiter autem & nomen Principatus, & Potestatis. Inconvenienter ergo tribus ordinibus hæc tria nomina imponuntur.

Præterea, Nomen Dominationis ad gubernationem pertinere videtur: similiter autem & nomen Principatus, & Potestatis. Inconvenienter ergo tribus ordinibus hæc tria nomina imponuntur.

Præterea, Archangeli dicuntur quasi principes Angeli. Non ergo hoc nomen debet imponi alii ordini quam ordini Principatum.

Præterea, Nomen Seraphim imponitur ab ordine, qui ad caritatem pertinet; nomen autem Cherubim imponitur à scientia. Caritas autem, & scientia sunt dona communia omnibus Angelis. Non ergo debent esse nomina specialium ordinum.

Præterea, Throni dicuntur sedes. Sed ex hoc ipso Deus in creatura rationali sedere dicitur, quod ipsam cognoscit, & amat. Non ergo debet esse alius ordo Thronorum ab ordine Cherubim & Seraphim. Sic igitur videtur quod inconvenienter ordines Angelorum nominentur.

Sed contra est auctoritas sacra Scripturæ, quæ sic eos nominat. Nomen enim Seraphim ponitur Isaia. 61. nomen Cherubim Ezech. 1. nomen Thronorum Colosa. 1. Dominations autem, & virtutes, & Potestates & principatus ponitur Eph. 1. nomen autem Archangelum ponitur in Canonica Iudæ: nomen autem Angelorum in pluribus Scripturæ locis.

Respondetur dicendum, quod in nominatione angelicorum ordinum considerare oportet, quod propria nomina singulorum ordinum proprietates eorum designant, ut Dionysius dicit vii. cap. cæli. Hierarch.

Ad videndum autem, quæ sit proprietas cuiuslibet ordinis, considerare oportet, quod in rebus ordinatis tripliciter aliquid esse contingit, scilicet per proprietatem, per excessum, & per participationem. Per proprietatem autem dicitur esse aliquid in re aliqua, quod adæquatur, & proportionatur naturæ ipsius: per excessum autem, quando illud quod attribuitur alicui, est minus quam res cui attribuitur; sed tamen convenit illi rei per quemdam excessum, sicut dictum est (quæst. 111. art. 2.) de omnibus nominibus quæ attribuantur Deo: per participationem autem, quando illud quod attribuitur alicui, non plenarie invenitur in eo, sed deficienter, sicut sancti homines participative dicuntur divi. Si ergo aliquid nominari debeat nomine designante proprietatem ipsius, non debet nominari ab eo quod imperfecte participat, neque ab eo quod excedenter habet, sed ab eo quod est sibi quasi cœquatum; sicut si quis velit proprie nominare hominem, dicit eum substantiam rationalem, non autem substantiam intellectualem, quod est proprium nomen Angeli: quia simplex intelligentia convenit Angelo per proprietatem, homini vero per participationem: neque substantiam sensibilem, quod est nomen bruti proprium: quia sensus est minus quam id quod est proprium homini, & convenit homini excedenter præ aliis animalibus. Sic igitur confide-

randum est in ordinibus Angelorum, quod omnes spirituales perfectiones sunt omnibus Angelis communes, & omnes abundantius existunt in superiorioribus quam in inferioribus. Sed cum in ipsis etiam perfectionibus sit quidam gradus, superior perfectio attribuitur superiori ordini per proprietatem, inferiori vero per participationem; & converso autem inferior attribuitur inferiori per proprietatem, superiori autem per excessum: & ita superior ordo à superiori perfectione nominatur.

Sic igitur Dionysius exponit ordinum nomina secundum convenientiam ad spirituales perfectiones eorum; Gregorius vero (hom. xxxiv. in Evang. cit. med.) in expositione horum nominum magis attendere videtur exteriora ministeria: dicit enim, quod Angeli dicuntur qui minima nuntiant, Archangeli qui summa, Virtutes per quas miracula sunt Potestates quibus adversæ potestates arcuntur, vel repelluntur, Principatus qui ipsis bonis, spiritibus præstant.

Ad primum ergo dicendum, quod Angelus nuntius dicitur. Omnes ergo celestes spiritus, in quantum sunt manifestatores divinum, Angeli vocantur. Sed superiores Angeli habent quandam excellentiam in hac manifestatione, à qua superiores ordines nominantur. Infimus autem Angelorum ordo nullam excellentiam supra communem manifestationem addit; & ideo à simplici manifestatione nominatur: & sic nomen commune remanet infimo ordini quasi proprium, ut dicit Dionysius v. cap. cæli. Hier.

Vel potest dici quod infimus ordo specialiter potest dici ordo Angelorum, quia immediate nobis annuntiant. Virtus autem dupliciter accipi potest. Uno modo communiter, secundum quod est mediator essentiam, & operationem: & sic omnes celestes spiritus nominantur caelestes virtutes, sicut & caelestes essentia. Alio modo secundum quod importat quemdam excessum fortitudinis: & sic est proprium nomen ordinis. Unde Dionysius dicit viii. cap. cæli. Hier. (parum à princ.) quod nomen Virtutum significat quandam virtutem, & incensum fortitudinem, primo quidem ad omnes operationes divinas conveniunt, secundo ad suscipiendum divina: & ita significat quod sine aliquo timore agrediuntur divina quæ ad eos pertinent: quod videtur ad fortitudinem animi pertinere.

Ad secundum dicendum, quod sicut dicit Dionysius xii. cap. de div. Nom. (in fin.) dominatio laudatur in Deo singulariter per quemdam excessum; sed per participationem divina dicitur, quia vocantur Dominos principales ordines; per quos inferiores ex dominis accipiunt. Unde & Dionysius dicit in viii. cap. cæli. Hier. (parum à princ.) quod nomen Dominationum

S. J. Op. Tom. 1.

Xxx

Sed contra est quod Dionysius vi. cap. cæl. Hierar. distinguit tres hierarchias Angelorum. Respondendo dicendum quod hierarchia est facer principatus, ut dictum est (in art. 1.) In nomine autem principatus duo intelliguntur, scilicet ipse princeps, & multitudo ordinata sub principe.

Quia igitur unus est Deus princeps non solum omnium Angelorum, sed etiam hominum, & totius creaturæ; ideo non solum omnium Angelorum, sed etiam totius rationalis creaturæ, quæ sacrorum particeps esse potest, una est hierarchia, secundum quod Augustinus dicit in XII. de Civ. Dei (cap. 1. circ. princ.) duas esse civitates, hæc est societas, unam in Angelis bonis, & hominibus, alteram in malis. Sed si consideretur principatus ex parte multitudinis ordinatæ sub principe, sic unus principatus dicitur, secundum quod multitudo uno & eodem modo potest gubernationem principis recipere. Quæ vero non possunt secundum eundem modum gubernari à principe, ad diversos principatus pertinent; sicut sub uno Rege sunt diversæ civitates, quæ diversis reguntur legibus, & ministris. Manifestum est autem quod homines alio modo divinas illuminationes percipiunt quam Angeli: nam Angeli percipiunt eas in intelligibili puritate, homines vero percipiunt eas sub sensibilibus similitudinibus, ut Dionysius dicit 1. cap. cæl. Hier. Et ideo oportet distingui humanam hierarchiam ab angelicâ. Et per eundem modum in Angelis tres hierarchiæ distinguuntur. Dicitur enim supra (quæst. lv. art. 3.) dum de cognitione Angelorum ageretur, quod superiores Angeli habent universaliorum cognitionem veritatis quam inferiores. Huiusmodi autem universalis acceptio cognitionis secundum tres gradus in Angelis distingui potest. Possunt enim rationes rerum, de quibus Angeli illuminantur, considerari tripliciter. Primo quidem secundum quod procedunt à primo principio universalis, quod est Deus: & iste modus convenit primæ hierarchiæ, quæ immediate ad Deum extenditur; & quasi in vestibus Dei collocatur, ut Dionysius dicit vii. cap. cæl. Hier. (ant. med.) Secundo vero prout huiusmodi rationes dependent ab universalibus causis creatis, quæ jam aliquo modo multiplicantur: & hic modus convenit secundæ hierarchiæ. Tertio autem modo secundum quod huiusmodi rationes applicantur singulis rebus, prout rationes ad propriis causis: & hic modus convenit infimæ hierarchiæ. Quod plenus patet cum de singulis ordinibus ageretur (art. 6. huj. quæst.) Sic igitur distinguuntur hierarchiæ ex parte multitudinis subiectæ.

Unde manifestum est eos errare, & contra intentionem Dionysii loqui qui ponunt in divinis personis hierarchiam, quam vocant supercelestem. In divinis enim personis est quidam ordo naturæ, sed non hierarchiæ: nam, ut Dionysius dicit 1. cap. cæl. Hierar. (circa med.) ordo hierarchiæ est alios quidem purgare, & illuminare, & perficere; alios autem purgare, & illuminare, & perficere: quod abicit ut in divinis personis ponamus.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de principatu ex parte principis: quia optimum est quod multitudo regatur ab uno principe, ut Philosophus in pluribus locis intendit (loc. in art. 1. cit.)

Ad secundum dicendum, quod quantum ad cognitionem ipsius Dei, quem omnes uno modo (scilicet per essentiam) vident, non distinguuntur in Angelis hierarchiæ; sed quantum ad rationes rerum creaturarum, ut dictum est (in corp. art.)

Ad tertium dicendum, quod omnes homines sunt unius speciei, & unus modus intelligendi est eis connaturalis; non sic autem est in Angelis: unde non est similis ratio.

ARTICULUS II. 530

Utrum in una hierarchia sint plures ordines.

Hi. dist. 1. x. art. 3. & III. cont. cap. LX. & ad Eph. 1. c. 7.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod in una hierarchia non sint plures ordines. Multiplicata enim definitio multiplicatur, & definitum. Sed hierarchia, ut Dionysius dicit (cap. 1. cæl. Hier. in princ.) est ordo. Si ergo sunt multi ordines, non erit una hierarchia, sed multe.

2. Præterea. Diversi ordines sunt diversi gradus; & gradus in spiritualibus constituuntur secundum diversa dona spiritualia. Sed in Angelis omnia dona spiritualia sunt communia, quia nihil ibi singulariter possidentur. Ergo non sunt diversi ordines Angelorum.

3. Præterea. In Ecclesiastica hierarchia distinguuntur ordines secundum purgare, illuminare, & perficere. Nam ordo Diaconorum est purgativus, Sacerdotum illuminativus, Episcoporum perfectivus, ut Dionysius dicit v. cap. Ecclesiast. Hierar. (part. 1. in tit. de Sacer. perfectionib.) Sed quilibet Angelus purgat, illuminat, & perficit. Non ergo est distinctio ordinum in Angelis.

Sed contra est quod Apostolus dicit ad Eph. 1. 20. quod Deus constituit Christum hominem supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem: qui sunt diversi ordines Angelorum; & quidam eorum ad unam hierarchiam pertinent, ut infra patet (art. 6. huj. q.) Respondendo dicendum, quod, sicut dictum est (art. præc.) una hierarchia est unus principatus, id est una multitudo ordinata uno modo sub principis gubernatione. Non autem esset multitudo ordinata, sed confusio, si

ARTICULUS III. 531

Utrum in uno ordine sint plures Angeli.

Locis sup. art. 2. inducit.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod in uno ordine non sint plures Angeli. Dicitur enim supra (quæst. xlv. art. 2. & quæst. l. art. 4.) omnes Angelos inæquales esse ad invicem. Sed unius ordinis esse dicuntur quæ sunt æqualia. Ergo plures Angeli non sunt unius ordinis.

2. Præterea. Quod potest sufficienter fieri per unum, superfluum est quod fiat per multa. Sed illud, quod pertinet ad unum officium angelicum, sufficienter potest fieri per unum Angelum, multo magis quam per unum Solem sufficienter fit quod pertinet ad officium Solis, quanto perfectior est Angelus cælesti corpore. Si ergo ordines distinguuntur secundum officia, ut dictum est (art. præc.) superfluum est quod sint plures Angeli unius ordinis.

3. Præterea. Supra dictum est (art. 1. hujus quæst.) quod omnes Angeli sunt inæquales. Si ergo plures Angeli sunt unius ordinis (puta tres vel quatuor) infimus superioris ordinis magis convenit cum supremo inferioris quam cum supremo sui ordinis: & sic non videtur quod magis sit unius ordinis cum hoc quam cum illo. Non igitur sunt plures Angeli unius ordinis.

Sed contra est quod Isa. vi. 3. dicitur, quod Seraphim clamabant alter ab alterum. Sunt ergo plures Angeli in uno ordine Seraphim.

Respondendo dicendum, quod ille qui perfecte cognoscit res aliquas, potest usque ad minima & actus, & virtutes, & naturas earum distinguere; qui autem cognoscit eas imperfecte, non potest distinguere nisi in universalibus: quæ quidem distinctio fit per pauciora: sicut qui imperfecte cognoscit res naturales, distinguit earum ordines in universalibus, ponens in uno ordine cælestia corpora, in alio corpora inferiora inanimata, in alio plantas, in alio animalia; qui autem perfectius cognoscit res naturales, potest distinguere & in ipsis corporibus cælestibus diversos ordines, & in singulis aliorum.

Nos autem imperfecte Angelos cognoscimus, & eorum officia, ut Dionysius dicit vi. cap. cælest. Hierar. (à princ.) Unde non possumus distinguere officia, & ordines Angelorum nisi in communibus; secundum quem modum multi Angeli sub uno ordine continentur. Si autem perfecte cognosceremus officia Angelorum, & eorum distinctiones, perfecte sciremus quod quilibet Angelus habet suum proprium officium, & suum proprium ordinem in rebus, & multo magis quam quilibet stella, etsi nos lateat.

si in multitudine diversi ordines non essent. Ipsa ergo ratio hierarchiæ requirit ordinum diversitatem.

Quæ quidem diversitas ordinum secundum diversa officia, & actus consideratur, sicut patet quod in una civitate sunt diversi ordines secundum diversos actus: nam alius est ordo iudicantium, & alius pugnantium, & alius laborantium in agris, & sic de aliis.

Sed quamvis multi sint unius civitatis ordines, omnes tamen ad tres possunt reduci, secundum quod qualibet multitudo perfecta habet principium, medium, & finem. Unde & in civitatibus triplex ordo hominum invenitur: quidam enim sunt supremi, ut optimates; quidam autem sunt infimi, ut viles populus; quidam autem sunt medi, ut populus honorabilis. Sic igitur & in qualibet hierarchia Angelica ordines distinguuntur secundum diversos actus, & officia: & omnis ista diversitas ad tria reducitur, scilicet ad summum, medium, & infimum: & propter hoc in qualibet hierarchia Dionysius (cap. vii. viii. & ix. cæl. Hier.) ponit tres ordines.

Ad primum ergo dicendum, quod ordo dupliciter dicitur. Uno modo ipsa ordinatio comprehendens sub se diversos gradus; & hoc modo hierarchia dicitur ordo. Alio modo dicitur ordo gradus unus; & sic dicuntur plures ordines unius hierarchiæ.

Ad secundum dicendum, quod in societate Angelorum omnia possidentur communiter, sed tamen quædam excellentius habentur à quibusdam quam ab aliis. Unumquodque autem perfectius habetur ab eo qui potest illud communicare, quam ab eo qui non potest; sicut perfectius est calidum quod potest calefacere quam quod non potest; & perfectius scit qui potest docere, quam qui non potest. Et quanto perfectius donum aliquis communicare potest, tanto in perfectiori gradu est; sicut in perfectiori gradu magister est qui potest docere altiorum scientiam. Et secundum hanc similitudinem consideranda est diversitas graduum, vel ordinum in Angelis secundum diversa officia, & actus.

Ad tertium dicendum, quod inferior Angelus est superior supremo homine nostræ hierarchiæ, secundum illud Matth. xi. 11. Qui minor est in regno cælestium, maior est illo, scilicet Joanne Baptista, quo nullus maior inventus mulierum surrexit. Unde minor Angelus cælestis hierarchiæ potest non solum purgare, sed illuminare, & perficere, & altiori modo quam ordines nostræ hierarchiæ. Et sic secundum distinctionem harum actionum non distinguuntur cælestes ordines, sed secundum alias differentias actionum.

Et per hoc patet solutio ad primum, & ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod omnis Dei locutio ad Angelos est illuminatio: quia cum voluntas Dei sit regula veritatis, etiam scire quid Deus velit, pertinet ad perfectionem, & illuminationem mentis creatæ. Sed non est eadem ratio de voluntate Angelis, ut dictum est (in corp. art.)

ARTICULUS III. 526

Utrum Angelus Deo loquatur.

Job. iv.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod Angelus Deo non loquatur. Locutio enim est ad manifestandum aliquid alteri: Sed Angelus nihil potest manifestare Deo, qui omnia novit. Ergo Angelus non loquitur Deo.

2. Præterea. Loqui est ordinare conceptum intellectus ad alterum, ut dictum est (art. 1. huj. quæst.). Sed Angelus semper conceptum suæ mentis ordinat in Deum. Si ergo aliquando Deo loquitur, semper Deo loquitur: quod potest videri aliquibus inconvenienti, cum aliquando Angelus Deo loquatur. Videtur ergo quod Angelus nunquam loquatur Deo.

Sed contra est quod dicitur Zachar. 1. 12. (a) Respondit Angelus Deo, & dixit: Domine exercituum, usquequo non miseraberis Hierusalem? Loquitur ergo Angelus Deo.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est (art. 1. hujus quæst.) locutio Angelis est per hoc quod conceptus mentis ordinatur ad alterum. Sed aliquid ordinatur ad alterum dupliciter. Uno modo ad hoc quod communicet aliquid alteri, sicut in rebus naturalibus agens ordinatur ad patientem, & in locutione humana doctor ordinatur ad discipulum: & quantum ad hoc nullo modo Angelus loquitur Deo neque de his quæ ad rerum veritatem pertinet, neque de his quæ dependent à voluntate creatæ: quia Deus est omnis veritatis, & omnis voluntatis principium, & conditor. Alio modo ordinatur aliquid ad alterum, ut ab eo aliquid accipiat, sicut in rebus naturalibus passivum ad agens, & in locutione humana discipulus ad magistrum: & hoc modo Angelus loquitur Deo, vel consulendo divinam voluntatem (b) de agendis, vel ejus excellentiam, quam nunquam comprehendit, admirando, sicut Gregorius dicit. II. Moral. (cap. 19. ante med.) quod Angelus loquitur Deo, cum per hoc quod super semetipsum respiciunt, in motum admirationis surgunt.

Ad primum ergo dicendum, quod locutio

(a) *Vulgata*: Respondit Angelus Domini, & dixit. (b) *Al.* de Angelis.

non semper est ad manifestandum alteri; sed quandoque ad hoc ordinatur finaliter, ut loquenti aliquid manifestetur, sicut cum discipulus querit aliquid à magistro.

Ad secundum dicendum, quod locutione qua Angeli loquuntur Deo, laudantes ipsum, & admirantes, semper Angeli Deo loquuntur; sed locutione qua ejus sapientiam consulunt super agendis, tunc ei loquuntur, quando aliquid novum per eos agendum occurrit, super quo desiderant illuminari.

ARTICULUS IV. 527

Utrum localis distantia operetur aliquid in locutione angelica.

II. dist. 1x. art. 2. ad 6. & dist. xi. quæst. 11. art. 3. ad 3. & ver. quæst. 1x. art. 8.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod localis distantia operetur aliquid in locutione angelica. Sicut enim dicit Damascenus (Lib. II. ort. Fid. cap. 111. & lib. I. cap. xvi. 1.) Angelus, ubi est, ibi operatur. Locutio autem est quedam operatio Angelis. Cum ergo Angelus sit in determinato loco, videtur quod usque ad determinatam loci distantiam Angelus loqui possit.

2. Præterea. Clamor loquentis fit propter distantiam audientis. Ita. vi. dicitur de Seraphim, quod clamat alter ad alterum. Ergo videtur quod in locutione Angelorum aliquid operetur localis distantia.

Sed contra est quod, sicut dicitur Luc. xvi. dives in inferno positus loquebatur Abraham, non impediens locali distantia. Multo igitur minus localis distantia potest impedire locutionem unius Angelis ad alterum.

Respondeo dicendum, quod locutio Angelis in intellectuali operatione consistit, ut ex dictis patet (art. 1. 2. & 3. huj. quæst.). Intellectualis autem operatio Angelis omnino abstracta est à loco, & tempore. Nam etiam nostra intellectualis operatio est per abstractionem ab hic, & nunc, nisi per accidens ex parte phantasmatum, quæ in Angelis nulla sunt. In eo autem quod est omnino abstractum à loco, & tempore, nihil operatur neque temporis diversitas, neque loci distantia. Unde in locutione Angelis nullum impedimentum facit distantia loci.

Ad primum ergo dicendum, quod locutio Angelis, sicut dictum est (art. 1. huj. quæst.) est locutio interior, quæ tamen ab alio percipitur; & ideo est in Angelo loquente, & per consequens ubi est Angelus loquens. Sed sicut

distantia localis non impedit quin unus Angelus alium videre possit; ita etiam non impedit quin percipiat quod in eo ad se ordinatur: quod est ejus locutionem percipere.

Ad secundum dicendum, quod clamor ille non est vocis corporeæ, quæ fit propter distantiam loci; sed significat magnitudinem rei quæ dicebatur, vel magnitudinem effectus, secundum quod dicit Gregorius II. Moral. (cap. xv. circa med.) Tanto quisque minus clamat, quanto minus desiderat.

ARTICULUS V. 528

Utrum locutionem unius Angelis ad alterum omnes cognoscant.

Ver. quæst. 1x. art. 7. corp.

AD quintum sic proceditur. Videtur quod locutionem unius Angelis ad alterum omnes cognoscant. Quod enim unius hominis locutionem non omnes audiunt, facit inæqualis loci distantia. Sed in locutione Angelis nihil operatur localis distantia, ut dictum est (art. præc.) Ergo, uno Angelo loquente ad alterum, omnes percipiunt.

2. Præterea. Omnes Angeli communicant in virtute intelligendi. Si ergo conceptus mentis ordinatus ad alterum cognoscitur ab uno, pari ratione cognoscitur ab aliis.

3. Præterea. Illuminatio est quedam species locutionis. Sed illuminatio unius Angelis ab altero pervenit ad omnes Angelos: quia, ut Dionysius dicit xv. cæl. Hier. (ant. med.) unaquaque celestis essentia intelligentiam sibi traditam alii communicat. Ergo, & locutio unius Angelis ad alterum ad omnes perducitur.

Sed contra est quod unus homo potest alteri soli loqui. Multo igitur magis hoc in Angelis esse potest.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. 1. huj. quæst.) conceptus mentis unius Angelis percipi potest ab altero per hoc quod ille ejus est conceptus, sua voluntate ordinat ipsum ad alterum. Potest autem ex aliqua causa ordinari aliquid ad unum, & non ad alterum: & ideo potest conceptus unius ab aliquo uno cognosci, & non ab aliis: & sic locutionem unius Angelis ad alterum potest percipere unus absque aliis, non quidem impediens distantia locali, sed hoc faciente voluntaria ordinatione, ut dictum est (art. præc.)

Unde patet responsio ad primum, & secundum.

Ad tertium dicendum, quod illuminatio est de his quæ emanant à prima regula veritatis, quæ est principium commune omnium Angelorum: & ideo illuminationes sunt omnibus communes. Sed locutio potest esse de his

quæ ordinantur ad principium voluntatis creatæ, quod est proprium unicuique Angelis: ideo non oportet quod hujusmodi locutiones sint omnibus communes.

QUÆSTIO CVIII.

De ordinatione Angelorum secundum hierarchias, ordinat multos & ordinet, quædam enim multos ordinat, quædam autem unum ordinat, quædam autem in octo articulos divisa, articulo

Einde considerandum est de ordinatione Angelorum secundum hierarchias, & ordines: dictum est enim (quæst. cvii. art. 3.) quod superiores illuminant inferiores, & non è converso.

Circa hoc queruntur octo.

Primo, utrum omnes Angeli sint unius hierarchiæ.

Secundo, utrum in una hierarchia sit unus tantum ordo.

Tertio, utrum in uno ordine sint plures Angeli.

Quarto, utrum distinctio hierarchiarum, & ordinum sit à natura.

Quinto, de nominibus, & proprietatibus singulorum ordinum.

Sexto, de comparatione ordinum ad invicem.

Septimo, utrum ordines durent post diem iudicii.

Octavo, utrum homines assumantur ad ordines Angelorum.

ARTICULUS I. 529

Utrum omnes Angeli sint unius hierarchiæ.

II. dist. 1x. art. 1. ubi dicitur

AD primum sic proceditur. Videtur quod omnes Angeli sint unius hierarchiæ. Cum enim Angeli sint supremi inter creaturas, oportet dicere, quod sint optime dispositi. Sed optima dispositio est multitudine, secundum quod continetur sub uno principatu; ut patet per Philosophum XII. Metaph. (in fin.) & in III. Polit. (cap. xi. & xii.) Cum ergo hierarchia nihil sit aliud quam sacer principatus, videtur quod omnes Angeli sint unius hierarchiæ.

2. Præterea. Dionysius dicit in III. cap. cæl. Hier. (in princ.) quod hierarchia est ordo, scientia, & iustitia. Sed omnes Angeli conveniunt in uno ordine ad Deum, quem cognoscunt, & à quo in suis actionibus regulantur. Ergo omnes Angeli sunt unius hierarchiæ.

3. Præterea. Sacer principatus, qui dicitur hierarchia, invenitur in hominibus, & Angelis. Sed omnes homines sunt unius hierarchiæ. Ergo etiam omnes Angeli sunt unius hierarchiæ.

Sed

primo quidem significat quandam libertatem, quæ est à servili conditione, & pedestri subiectione (sicut plebs subiectione) & à tyrannica oppressione, quam interdum etiam majores patiuntur. Secundo significat quandam rigiditatem, & inflexibilem gubernationem, quæ ad nullum servitium acrum inclinatur, neque ad aliquem actum subjectionem, vel oppressionem à tyrannia. Tercio significat appetitum, & participationem veri dominii, quod est in Deo. Et similiter nomen cuiuslibet ordinis significat participationem eius quod est in Deo; sicut nomen Virtutum significat participationem divinæ virtutis: & sic de aliis.

Ad tertium dicendum, quod nomen Dominationis, & Potestatis, & Principatus diversimode ad gubernationem pertinet. Nam domini est solummodo precipere de agendis. Et ideo Gregorius dicit (hom. xxxiv. in Evangelio, med.) quod quadam Angelorum agmina, pro eo quod eis cetera ad obediendum subiecta sunt, Dominationem vocantur. Nomen vero Potestatis ordinationem quandam designat, secundum illud Apostoli ad Rom. xii. 2. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Et ideo Dionysius dicit (cap. viii. cæl. Hier. ante med.) quod nomen Potestatis significat quandam ordinationem & circa susceptionem divinorum, & circa actiones divinas, quas superiores in inferiores agunt, eos sursum ducendo. Ad ordinem ergo Potestatum pertinet ordinare quæ à subditis sint agenda. Principari vero, ut Gregorius dicit (loco nunc cit.) est inter aliquos priorem existere, quasi primi sint in executione eorum quæ imperantur. Et ideo Dionysius dicit ix. cæl. Hier. (circa princ.) quod nomen Principatum significat distributionem cum ordine sacro. Illi enim qui alios ducunt, primi inter eos existentes, Principes proprie vocantur, secundum illud Psal. lxxv. 26. Prævenierunt Principes conjuncti ipsalentiibus.

Ad quartum dicendum, quod Archangeli, secundum Dionysium (cap. ix. cæl. Hier. à princ.) medi sunt inter Principatus, & Angelos. Medium autem comparatum uni extremo videtur alterum, in quantum participat naturam utriusque; sicut tepidum respectu calidi est frigidum, respectu vero frigidi est calidum. Sic & Archangeli dicuntur quasi principes Angeli: quia respectu Angelorum sunt Principes, respectu vero Principatum sunt Angeli. Secundum Gregorium autem (hom. xxxiv. in Evangelio, ante med.) dicuntur Archangeli ex eo quod principantur soli ordini Angelorum, quasi magna nuntiantes; Principatus autem dicuntur ex eo quod principantur omnibus caelestibus virtutibus divinas iustiones experientibus.

(a) Ita edit. Rom. Nicolai, & Patav. Al. acutitate. Cod. Alcan. adivitate.

Ad quintum dicendum, quod nomen Seraphim non imponitur tantum à caritate, sed à caritatis excessu, quem importat nomen ardoris, vel incendii. Unde Dionysius vii. cap. cæl. Hier. (à princ.) exponit nomen Seraphim secundum proprietates ignis, in quo est excessus caliditatis. In igne autem tria possumus considerare. Primo quidem motum, qui est sursum, & qui est continuus: per quod significatur quod indeclinabiliter moventur in Deum. Secundo vero virtutem activam eius, quæ est calidum: quod quidem non simpliciter invenitur in igne, sed cum quadam (a) acuitate, quia maxime est penetrativus in agendo, & pergit usque ad minima, & iterum cum quodam superexcedenti fervore: & per hoc significatur actio huiusmodi Angelorum, quam in subditos poterit exercere, eos in sublimem fervorem excitantes, & totaliter eos per incendium purgantes. Tercio consideratur in igne claritas ejus: & hoc significat quod huiusmodi Angeli in seipsis habent inextinguibilem lucem, & quod alios perfecte illuminant. Similiter etiam nomen Cherubim imponitur à quodam excessu scientiæ: unde interpretatur plenitudo scientiæ: quod Dionysius (cap. vii. cæl. Hier. à princ.) exponit quantum ad quatuor: primo quidem quantum ad perfectam Dei visionem; secundo quantum ad plenam susceptionem divini luminis; tertio quantum ad hoc quod in ipso Deo contemplantur pulchritudinem ordinis rerum à Deo derivatam; quarto quantum ad hoc quod ipsi pleni existentes huiusmodi cognitione, eam copiose in alios effundunt.

Ad sextum dicendum, quod ordo Thronorum habet excellentiam præ inferioribus ordinibus in hoc quod immediate in Deo rationes divinorum operum cognoscere possunt; sed Cherubim habent excellentiam scientiæ, Seraphim vero excellentiam ardoris. Et licet in his duabus excellentiis includatur tertius, non tamen in illa, quæ est Thronorum, includuntur alie duæ: & ideo ordo Thronorum distinguitur à ordine Cherubim & Seraphim. Hoc enim est commune in omnibus quod excellentia inferioris continetur in excellentia superioris, & non è converso. Exponit autem Dionysius (cap. vii. cæl. Hier.) nomen Thronorum per convenientiam ad materiales sedes: in quibus est quatuor considerate. Primo quidem situm, quia super terram sedes elevarunt: & sic ipsi Angeli Throni dicuntur, elevarunt usque ad hoc quod in Deo immediate ratione rerum cognoscant. Secundo in materialibus sedibus consideratur infirmitas, quia in ipsis aliquis firmiter sedet: hic autem est è converso: nam ipsi Angeli firmantur per Deum. Tercio quia sedes suffi-

cipti sedentem, & in ea deferri potest: sic & ipsi Angeli suscipiunt Deum in seipsis, & cum quodammodo ad inferiores ferunt. Quarto ex figura, quia sedes ex una parte est aperta ad suscipiendum sedentem: ita & isti Angeli sunt per promptitudinem aperti ad suscipiendum Deum, & famulandum ipsi.

ARTICULUS VI. 534

Utrum convenienter gradus ordinum assignentur.

II. diff. ix. art. 5.

AD sextum sic proceditur. Videtur quod inconvenienter gradus ordinum assignentur. Ordo enim Prælatorum videtur esse supremus. Sed Dominationes, Principatus, & Potestates ex ipsis nominibus prælationem quandam habent. Ergo isti ordines debent esse inter omnes supremi.

2. Præterea. Quanto aliquis ordo est Deo propinquior, tanto est superior. Sed ordo Thronorum videtur esse Deo propinquissimus: nihil enim conjungitur propinquius sedenti quam sua sedes. Ergo ordo Thronorum est altissimus.

3. Præterea. Scientia est prior quam amor, & intellectus videtur esse altior quam voluntas. Ergo & ordo Cherubim videtur esse altior quam ordo Seraphim.

4. Præterea. Gregorius (hom. xxxiv. in Evangelio, med.) ponit Principatus super Potestates. Non ergo collocantur immediate super Archangelos, ut Dionysius dicit (cap. ix. cæl. Hier. circa princ.)

Sed contra est quod Dionysius (cap. vii. cæl. Hier.) ponit in prima quidem hierarchia Seraphim ut primos, Cherubim ut medios, Thronos ut ultimos: in media vero Dominationes ut primos, Virtutes ut medios, Potestates ut ultimos: in ultima Principatus ut primos, Archangelos ut medios, Angelos ut ultimos.

Respondeo dicendum, quod gradus angelicorum ordinum assignant & Gregorius (hom. xxxiv. in Evangelio, med.) & Dionysius (cap. vii. cæl. Hier. & ix. cæl. Hier.) quantum ad alia quidem convenienter, sed quantum ad Principatus, & Virtutes differenter. Nam Dionysius collocat Virtutes sub Dominationibus, & supra Potestates; Principatus autem sub Potestatibus, & supra Archangelos. Gregorius autem ponit Principatus in medio Dominationum, & Potestatum; Virtutes vero in medio Potestatum, & Archangelorum. Et utraque assignatio fulcimentum habere potest ex auctoritate Apostoli, qui medios ordines ascendendo enumerans, dicit Ephes. 1. 20. quod

S. Th. Op. Tom. 1.

(a) Edit. Ita Nicolai, & Patav. Cod. Alcan. cum edit. Rom. accipit.

Deus constituit illum, scilicet Christum, ad dexteram suam in caelestibus supra omnem Principatum, & Potestatem, & virtutem, & Dominationem. Ubi Virtutem ponit inter Potestatem, & Dominationem secundum assignationem Dionysii. Sed ad Coloss. 1. 16. enumerans eodem ordine descendendo dicit: Sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt. Ubi Principatus ponit medios inter Dominationes, & Potestates, secundum assignationem Gregorii.

Primo igitur videamus rationem assignationis Dionysii: in qua considerandum est, quod, sicut supra dictum est (art. 1. huj. quæst.) prima hierarchia (a) inspicit rationes rerum in ipso Deo; secunda vero in causis universalibus; tertia vero secundum determinationem ad speciales effectus. Et quia Deus est finis non solum angelicorum ministeriorum, sed etiam totius creaturæ; ad primam hierarchiam pertinet consideratio finis; ad mediam vero dispositio universalis de agendis; ad ultimam autem applicatio dispositionis ad effectum, quæ est operis executio: hæc enim tria manifestum est in qualibet operatione inveniri. Et ideo Dionysius (cap. vii. cæl. Hier.) ex nominibus ordinum proprietates illorum considerans, illos ordines in prima hierarchia posuit quorum nomina imponuntur per respectum ad Deum, scilicet Seraphim, Cherubim, & Thronos; illos vero ordines posuit in media hierarchia quorum nomina designant communem quandam gubernationem, sive dispositionem, idest Dominationes, Virtutes, & Potestates; illos vero ordines posuit in tertia hierarchia quorum nomina designant operis executionem, scilicet Principatus, Angelos, & Archangelos. In respectu autem ad finem tria considerari possunt. Nam primo aliquis considerat finem; secundo vero perfectam finis cognitionem accipit; tertio vero intentionem suam in ipso deo desigat: quorum additio se habet ad primum, & tertium ad utrumque. Et quia Deus est finis creaturarum, sicut Dux est finis exercitus, ut dicitur in XII. Metaphys. (text. 52.) potest aliquid simile huius ordinis considerari in rebus humanis. Nam quidam sunt qui hoc habent dignitatis ut per seiplos familiariter accedere possint ad Regem, vel Ducem; quidam super hoc habent ut etiam secreta ejus cognoscant; alii vero insuper circa ipsum semper inhaerent, quasi ei conjuncti. Et secundum hanc similitudinem accipere possumus dispositionem in ordinibus primæ hierarchiæ. Nam Throni elevarunt ad hoc quod Deum familiariter in seipsis recipiant, secundum quod rationes rerum in ipso immediate

xxx 2 cog-

cognoscere possunt; quod est proprium totius primæ hierarchiæ: *Cherubim* vero supereminenter divina secreta cognoscunt; *Seraphim* vero excellunt in hoc quod est omnium summum, scilicet Deo ipsi uniri: ut sic ab eo quod est commune toti hierarchiæ, denominetur ordo *Toranorum*, sicut ab eo quod est commune omnibus cælestibus spiritibus, denominatur ordo *Angelorum*. Ad gubernationis autem rationem tria pertinent: quorum primum est distinctio eorum quæ agenda sunt, quod est proprium *Dominatum*; secundum autem est præbere facultatem ad implendum, quod pertinet ad *Virtutes*; tertium autem est ordinare qualiter ea quæ præcepta, vel definita sunt, impleri possint, ut aliquid exequantur, & hoc pertinet ad *Potestates*. Executio autem angelicorum ministeriorum consistit in annuntiando divina. In executione autem cuiuslibet actus sunt quidam quasi incipientes actionem, & alios ducentes, sicut in canu præcutores, & in bello illi qui alios ducunt; & dirigunt; & hoc pertinet ad *Principatus*. Alii vero sunt qui simpliciter exequuntur; & hoc pertinet ad *Angeli*. Alii vero medio modo se habent; quod ad *Archangelos* pertinet, ut supra dictum est (art. præc. ad 4.) Invenitur autem congrua hæc ordinum assignatio. Nam semper summum inferioris ordinis affinitatem habet cum ultimo superioris, sicut infima animalia parum distant à plantis. Primus autem ordo est divinarum personarum, qui terminatur ad Spiritum Sanctum, qui est amor procedens; cum quo affinitatem habet supremus ordo primæ hierarchiæ, ab incendio amoris denominatus. Infimus autem ordo primæ hierarchiæ est *Toranorum*, qui ex suo ordine habent quamdam affinitatem cum *Dominatum*: nam *Toran* dicitur secundum Gregorium (hom. xxxiv. in Evang.) per quos *Deus* sua iudicia exercet: accipiunt enim divinas illuminationes per convenientiam ad immediate illuminandum secundam hierarchiam, ad quam pertinet dispositio divinatorum ministeriorum. Ordo vero *Potestatum* autem affinitatem habet cum ordine *Principatum*: nam cum *Potestatum* sit ordinem subiectis imponere, hæc ordinatio statim in nomine *Principatum* designatur, qui sunt primi in executione divinatorum ministeriorum, utpote præfidentes gubernationi gentium, & regnorum; quod est (a) præcipuum in divinis ministeriis: nam bonum gentis est divinitus quam bonum unius hominis: unde dicitur Dan. x. 13. *Princeps regni Persarum restitit mihi*.

Dispositio etiam ordinum, quam Gregorius ponit (loc. sup. cit.) congruitatem habet. Nam cum *Dominatum* sint deficientes, & præ-

(a) *Al.* principium,

incipientes ea quæ ad divina ministeria pertinent, ordines eis subiecti disponuntur secundum dispositionem eorum in quos divina ministeria exercentur. Ut autem dicit Augustinus in III. de Trinitate (cap. iv. à princip.) *corpora quodam ordine reguntur, inferiora per superiora, & omnia per spirituales creaturam, & spiritus malus per spiritum bonum*. Primis ergo ordo post *Dominatum* dicitur *Principatum*, qui etiam bonis spiritibus principantur: deinde *Potestates*, per quas arcentur mali spiritus, sicut per potestates terrenas arcentur malefactores, ut habetur Rom. xlii. post quas sunt *Virtutes*, quæ habent potestatem super corporalem naturam in operatione miraculorum: post quas sunt *Angeli, & Archangeli*, qui nuntiant hominibus vel magna, quæ sunt supra rationem, vel parva; ad quæ ratio se extendere potest.

Ad primum ergo dicendum, quod in Angelis potius est quod subijciuntur Deo, quam quod inferioribus præfident; & hoc derivatur ex illo: & ideo ordines nominati ad prælationem non sunt supremi, sed magis ordines nominati à conversione ad Deum.

Ad secundum dicendum, quod illa propinquitas ad Deum quæ designatur nomine *Toranorum*, convenit etiam *Cherubim, & Seraphim*, & excellentius, ut dictum est (in corp. art.)

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est (quæst. xxvii. art. 3.) cognitio est, secundum quod cognita sunt in cognoscente; amor autem, secundum quod amans unitur rei amatæ. Superiora autem nobiliori modo sunt in seipsis quam in inferioribus; inferiora vero nobiliori modo sunt in superioribus quam in seipsis. Et ideo inferiorum quidem cognitio præminet dilectioni; superiorum autem dilectio, & præcipue Dei, præminet cognitioni.

Ad quartum dicendum, quod si quis diligenter consideret dispositiones ordinum secundum Dionysium, & Gregorium, parum, vel nihil differunt, si ad rem referantur. Exponit enim Gregorius *Principatum* nomen ex hoc quod bonis spiritibus præfunt; & hoc convenit *Virtutibus*, secundum quod in nomine *Virtutum* intelligitur quedam fortitudo, dans efficaciam inferioribus spiritibus ad exequenda divina ministeria. Rursus *Virtutes* secundum Gregorium videntur esse idem quod *Principatus* secundum Dionysium. Nam hoc est primum in divinis ministeriis miracula facere: per hoc enim paratur via annuntiationi Archangelorum, & Angelorum.

ARTICULUS VII.

533

Utrum ordines remanebant post diem iudicii.

II. dist. xi. quæst. 11. art. 6. & IV. dist. XLVII. quæst. 1. art. 2. quæst. 4. corp. & I. Cor. xv. lect. 3.

Ad septimum sic proceditur. Videtur quod ordines non remanebunt post diem iudicii. Dicit enim Apostolus I. ad Corinth. xv. 24. quod Christus *evacuabit omnem Principatum, & Potestatem, cum tradiderit regnum Deo, & Patri*: quod erit in ultima consummatione. Pari ergo ratione in illo statu omnes alii ordines evacuabuntur.

2. Præterea. Ad officium Angelorum pertinet purgare, illuminare, & perficere. Sed post diem iudicii unus Angelus non purgabit, aut illuminabit, aut perficiet alium, quia non proficiet amplius in scientia. Ergo frustra ordines angelici remanebunt.

3. Præterea. Apostolus dicit ad Heb. 1. 24. de Angelis, quod *omnes sunt administratores spiritus, in ministerium missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis*: ex quo patet quod officia Angelorum ordinantur ad hoc quod homines ad salutem adducantur. Sed omnes electi usque ad diem iudicii salutem consequuntur. Non ergo post diem iudicii remanebunt officia, & ordines Angelorum.

Sed contra est quod dicitur Judic. v. 10. *Stelle manentes in ordine, & cursu suo*: quod exponitur de Angelis (in Glof. inred.) Ergo Angeli semper in suis ordinibus remanebunt.

Respondeo dicendum, quod in ordinibus angelicis duo possunt considerari, scilicet distinctio graduum, & executio officiorum. Distinctio autem graduum est in Angelis secundum differentiam gratiæ, & naturæ, ut supra dictum est (art. 4. huj. quæst.) & utraque differentia semper in Angelis remanebit: non enim naturarum differentia ab eis auferri possent, nisi eis corruptis. Differentia etiam gloriæ erit in eis semper secundum differentiam meriti præcedentis. Executio autem officiorum angelicorum aliquo modo remanebit post diem iudicii, & aliquo modo cessabit. Cessabit quidem, secundum quod eorum officia ordinantur ad perducendum aliquos ad finem; remanebit autem, secundum quod convenit in ultima finis consecutione; sicut etiam alia sunt officia militarium ordinum in pugna, & in triumpho.

Ad primum ergo dicendum, quod Principatus, & potestates evacuabuntur in illa finali consummatione quantum ad hoc quod alios ad finem perducant: quia consecuto jam fine, non est necessarium tendere in finem. Et hæc ratio intelligitur ex verbis Apostoli

dicentis: *Cum tradiderit regnum Deo, & Patri*, idest cum perduxerit fideles ad fruendum ipso Deo.

Ad secundum dicendum, quod actiones Angelorum super alios Angelos considerandæ sunt secundum similitudinem actionum intelligibilium quæ sunt in nobis. Inveniuntur autem in nobis multæ intelligibiles actiones quæ sunt ordinatæ secundum ordinem causæ, & causati; sicut cum per multa media gradatim in unam conclusionem devenimus. Manifestum est autem quod cognitio conclusionis dependet ex omnibus mediis præcedentibus non solum quantum ad novam acquisitionem scientiæ, sed etiam quantum ad scientiæ conservationem. Cuius signum est quod si quis oblivisceretur aliquid præcedentium mediorum, opinionem quidem, vel fidem de conclusione posset habere, sed non scientiam, ordine causarum ignorato. Sic igitur cum inferiores Angeli rationem divinatorum operum cognoscant per lumen superiorum Angelorum, dependet eorum cognitio ex lumine superiorum non solum quantum ad novam acquisitionem scientiæ, sed etiam quantum ad cognitionis conservationem. Licet ergo post iudicium non proficiant inferiores Angeli in cognitione aliquarum rerum, non tamen propter hoc excluduntur quin à superioribus illuminentur.

Ad tertium dicendum, quod etsi post diem iudicii homines non sint ulterius ad salutem adducendi per ministerium Angelorum; tamen illi qui jam salutem erunt consecuti, aliquam illustrationem habebunt per Angelorum officia.

ARTICULUS VIII.

536

Utrum homines assumantur ad ordines Angelorum.

II. dist. ix. art. 8.

Ad octavum sic proceditur. Videtur quod homines non assumantur ad ordines Angelorum. Hierarchia enim humana continetur sub infima hierarchiarum cælestium, sicut infima sub media, & media sub prima. Sed Angeli infimæ hierarchiæ nunquam transferentur in mediam, aut in primam. Ergo neque homines transferentur ad ordines Angelorum.

2. Præterea. Ordinibus Angelorum aliqua officia competunt, utpote custodire, miracula facere, demones arcere, & huiusmodi: quæ non videntur convenire animabus sanctorum. Ergo non transferentur ad ordines Angelorum.

3. Præterea. Sicut boni Angeli inducunt ad bonum, ita demones inducunt ad malum.

Sed erroneum est dicere quod animæ hominum malorum convertantur in demones: hoc enim Chrysostomus reprobatur super Matth. (hom. xxix. ante med.) Ergo non videtur quod animæ sanctorum transferantur ad ordines Angelorum.

Sed contra est quod Dominus dicit Matth. xxii. 30. de sanctis, quod erunt sicut Angeli Dei in celo.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. 4. huj. quæst.) ordines Angelorum distinguuntur & secundum conditionem naturæ, & secundum dona gratiæ.

Si ergo considerentur Angelorum ordines solum quantum ad gradum naturæ, sic homines nullo modo assumi possunt ad ordines Angelorum: quia semper remanebit naturarum distinctio.

Quam quidam considerantes posuerunt, quod nullo modo homines transferri possunt ad æqualitatem Angelorum, quod est erroneum: repugnat enim promissioni Christi dicentis Luca xx. 36. quod filii resurrectionis erunt æquales Angelis in celo. Illud enim quod est ex parte naturæ, se habet ut materiale in ratione ordinis; completivum vero est quod est dono gratiæ, quæ dependet ex liberalitate Dei, non ex ordine naturæ. Et ideo per donum gratiæ homines mereri possunt tantam gloriam, ut Angelis æquenter secundum singulos Angelorum gradus; quod est homines ad ordines Angelorum assumi.

Quidam tamen dicunt, quod ad ordines Angelorum non assumuntur omnes qui salvantur, sed soli virgines, vel perfecti; alii vero suum ordinem constituent, quasi conditum toti societati Angelorum. Sed hoc est contra Augustinum, qui dicit XII. de Civ. Dei (cap. 1. in princ.) quod non erant duo societates hominum, & Angelorum, sed una: quia omnium beatitudo est adhaerere uni Deo.

Ad primum ergo dicendum, quod gratia Angelis datur secundum proportionem naturalem. Non autem sic est de hominibus, ut supra dictum est (art. 4. huj. quæst.) Et ideo sicut inferiores Angeli non possunt transferri ad naturalem gradum superiorum, ita nec ad gratuitum; homines vero possunt ad gratuitum ascendere, sed non ad naturalem.

Ad secundum dicendum, quod Angeli secundum naturæ ordinem medi sunt inter nos, & Deum: & ideo secundum legem communem per eos administrantur non solum res humane, sed etiam omnia corporalia. Homines autem sancti etiam post hanc vitam sunt ejusdem naturæ nobiscum: unde secundum legem communem non administrantur humana, nec rebus vivorum interfunt, ut Augustinus dicit in Libro de cura pro mortuis agenda (cap. xvi. in princ.) Ex quadam ta-

men speciali dispensatione interdum aliquibus sanctis conceditur vel vivis, vel mortuis, hujusmodi officia exercere; vel miracula faciendo, vel demones arcendo, vel aliquid hujusmodi, sicut Augustinus in eodem Lib. dicit (ibid.)

Ad tertium dicendum, quod homines ad penam demonum transferri non est erroneum; sed quidam erronee posuerunt, demones nihil aliud esse quam animas defunctorum, & hoc Chrysostomus reprobatur (loc. cit. in arg.)

QUÆSTIO CIX.

De ordinatione malorum angelorum,

in quatuor articulos divisam.

DEinde considerandum est de ordinatione malorum angelorum: & circa hoc quærentur quatuor.

Primo, utrum ordines sint in demonibus. Secundo, utrum in eis sit prælatio. Tertio, utrum unus illuminet alium. Quarto, utrum subjiciantur prælationibus bonorum Angelorum.

ARTICULUS I. 537

Utrum ordines sint in demonibus.

I. dist. vi. art. 4. & IV. dist. xlvii. quæst. 1. art. 3. quæst. 4.

AD primum sic proceditur. Videtur quod ordines non sint in demonibus. Ordo enim pertinet ad rationem boni, sicut & modus, & species, ut Augustinus dicit in Lib. de natura boni (cap. 111.) & è contrario inordinatio pertinet ad rationem mali. Sed in bonis Angelis nihil est inordinatum. Ergo in malis Angelis non sunt aliqui ordines.

2. Præterea. Ordines angelici sub aliqua hierarchia continentur. Sed demones non sunt sub aliqua hierarchia, quæ est sacer principatus, cum ab omni sanctitate sint vacui. Ergo in demonibus non sunt ordines.

3. Præterea. Demones de singulis ordinibus Angelorum ceciderunt, ut communiter dicitur. Si ergo aliqui demones dicuntur esse alicujus ordinis, quia de illo ordine ceciderunt, videtur quod deberent esse attribui nomina singulorum ordinum. Numquam autem invenitur quod dicantur Seraphim, vel Throni, vel Dominiones. Ergo pari ratione non sunt in aliis ordinibus.

Sed contra est quod Apostolus dicit ad Eph. ult. 12. quod est nobis consultatio adversus principes, & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum.

Respondeo dicendum, quod, sicut jam dictum est (art. 4. & 8. præc. quæst.) ordo angelicus consideratur & secundum gradum na-

naturæ, & secundum gradum gratiæ. Gratia vero habet duplicem statum; scilicet imperfectum, qui est status merendi; & perfectum, qui est status gloriæ consummate.

Si ergo considerentur ordines angelice quantum ad perfectionem gloriæ, sic demones neque sunt in ordinibus angelicis, neque unquam fuerunt; si autem considerentur quantum ad id quod est gratiæ imperfectæ, sic demones fuerunt quidem aliquando in ordinibus Angelorum, sed ab eis ceciderunt, secundum illud quod supra posuimus (quæst. Lxi. art. 3.) omnes Angelos in gratia creatos fuisse. Si autem considerentur quantum ad id quod est naturæ, sic adhuc sunt in ordinibus: quia data naturalia non amiserunt, ut Dionysius dicit (cap. iv. de div. Nom. à med. lect. 19.)

Ad primum ergo dicendum, quod bonum potest inventiri sine malo; sed malum non potest inventiri sine bono, ut supra habitum est (quæst. xli. art. 3.) & ideo demones, in quantum habent naturam bonam, ordinati sunt.

Ad secundum dicendum, quod ordinatio demonum si consideretur ex parte Dei ordinantis, est sacra, utitur enim demonibus propter seipsum; sed ex parte voluntatis demonum non est sacra, quia abutuntur sua natura ad malum.

Ad tertium dicendum, quod nomen Seraphim imponitur ab ardore caritatis; nomen autem Thronorum ab inhabitacione divina; nomen autem Dominacionum importat libertatem quamdam: quæ omnia opponuntur peccato: & ideo peccantibus Angelis hujusmodi nomina non attribuantur.

ARTICULUS II. 537

Utrum in demonibus sit prælatio.

Supra quæst. Lxi. art. 8. & II. dist. vi. art. 4. & IV. dist. xlvii. art. 2. quæst. 4.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod in demonibus non sit prælatio. Omnis enim prælatio est secundum aliquem ordinem justitiæ. Sed demones totaliter à justitia ceciderunt. Ergo in eis non est prælatio.

2. Præterea. Ubi non est obedientia, & subiectio, non est prælatio. Hæc autem sine concordia esse non possunt; quæ in demonibus nulla est, secundum illud Proverb. xiii. 10. Inter superbos semper sunt jurgia. Ergo in demonibus non est prælatio.

3. Præterea. Si in eis est aliqua prælatio, aut hoc pertinet ad eorum naturam, aut ad eorum culpam, vel penam. Sed non ad eorum naturam, quia subiectio, & servitus non est ex natura, sed est ex peccato subiecta;

nec pertinet ad culpam, vel penam, quia sic superiores demones, qui magis peccaverunt, inferioribus subdarentur. Non ergo est prælatio in demonibus.

Sed contra est quod dicit Glossa (ordin. super illud, Cum evacuaverit omnem principatum, &c.) I. Cor. 15. Quamdiu durat mundus, Angeli Angelis, homines hominibus, & demones demonibus præsent.

Respondeo dicendum, quod cum actio sequatur naturam rei, quorumcumque nature sunt ordinatæ, oportet quod etiam actiones sub invicem ordinentur, sicut patet in rebus corporalibus. Quia enim inferiora corpora naturali ordine sunt infra corpora caelestia, actiones, & motus eorum subdantur actionibus, & motibus caelestium corporum. Manifestum est autem ex præmissis (art. præc.) quod demonum quidam naturali ordine sub aliis constituuntur: unde & actiones eorum sub actionibus superiorum sunt; & hoc est quod rationem prælationis facit, ut scilicet actio subditi subdatur actioni prælati. Sic igitur ipsa naturalis dispositio demonum requirit quod sit in eis prælatio. Convenit enim hæc divinæ sapientiæ, quæ nihil in universo inordinatum relinquit; quæ attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter, ut dicitur Sapient. viii. 1.

Ad primum ergo dicendum, quod prælatio demonum non fundatur super eorum justitia, sed super justitia Dei cuncta ordinantis.

Ad secundum dicendum, quod concordia demonum, qua quidam aliis obediunt, non est ex amicitia quam inter se habent, sed ex communi nequitia, qua homines odiunt; & Dei justitiæ repugnant. Est enim proprium hominum impiorum ut eis se adjungant, & subiciant, ad propriam nequitiam exequendam, quos potentiores viribus vident.

Ad tertium dicendum, quod demones non sunt æquales secundum naturam: unde in eis est naturalis prælatio: quod in hominibus non contingit, qui natura sunt pares. Quod autem superioribus inferiores subdantur, non est ad bonum superiorum, sed magis ad malum eorum: quia cum mala facere maxime ad miseriam pertinet, prætere in malis est esse magis miserum.

ARTICULUS III. 539

Utrum in demonibus sit illuminatio.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod in demonibus sit illuminatio. Illuminatio enim consistit in manifestatione veritatis. Sed unus demon potest alteri veritatem manifestare, quia superiores magis acuminis naturalis scientiæ vigent. Ergo superiores demones possunt inferiores illuminare.

2. Præterea. Corpus quod superabundat lumine, potest illuminare corpus quod in lumine deficit, sicut Sol Lunam. Sed superiores demones magis abundant in participatione luminis naturalis. Ergo videtur quod superiores demones possunt inferiores illuminare.

Sed contra. Illuminatio cum purgatione est, & perfectione, ut supra dictum est (quæst. cv. art. 1. in arg. Sed cont. & art. 2. ad 1.) Sed purgare non convenit demonibus, secundum illud Eccl. xxxv. 4. *Ab immundo quid mundabitur?* Ergo etiam neque illuminare.

Respondeo dicendum, quod in demonibus non potest esse illuminatio proprie. Dicitur enim supra (quæst. cv. art. 1.) quod illuminatio proprie est manifestatio veritatis, secundum quod habet ordinem ad Deum, qui illuminat omnem intellectum. Alia autem manifestatio veritatis potest esse locutio, sicut cum unus Angelus alteri suum conceptum manifestat. Pervertis autem demonum hoc habet quod unus alium non intendit ordinare ad Deum, sed magis ab ordinae divino abducere: & ideo unus demon alium non illuminat; sed unus alii suum conceptum per modum locutionis intimare potest.

Ad primum ergo dicendum, quod non quilibet veritatis manifestatio habet rationem illuminationis, sed solum quæ dicta est (in corp. art.)

Ad secundum dicendum, quod secundum ea quæ ad naturalem cognitionem pertinent, non est necessaria manifestatio veritatis, neque in Angelis, neque in demonibus: quia, sicut supra dictum est (quæst. lv. art. 2. & lxxviii. art. 1.) statim à principio suæ conditionis omnia cognoverunt quæ ad naturalem cognitionem pertinent. Et ideo major plenitudo naturalis luminis, quæ est in superioribus demonibus, non potest esse ratio illuminationis.

ARTICULUS IV. 540

Utrum boni Angeli habeant prælationem super malos.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod boni Angeli non habeant prælationem super malos. Prælatio enim Angelorum præcipue attenditur secundum illuminationes. Sed mali Angeli, cum sit tenebræ, non illuminantur à bonis. Ergo boni Angeli non sunt prælati super malos.

2. Præterea. Ad negligentiam præsentis pertinere videntur ea quæ per subditos male fiunt. Sed demones multa mala faciunt. Si igitur subsum prælationibus bonorum Angelorum, videtur in Angelis bonis esse aliqua negligentia: quod est inconveniens.

3. Præterea. Prælatio Angelorum sequitur naturæ ordinem, ut supra dictum est (art. 1. hujus quæst.) Sed si demones de singulis ordinibus ceciderunt, ut communiter dicitur, multi demones multis Angelis sunt superiores ordine naturæ. Non ergo boni Angeli prælationem habent super omnes malos.

Sed contra est quod Augustinus dicit III. de Trinit. (cap. xv. à princ.) quod *spiritus viri deservit, atque peccator regitur per spiritum viri rationalem, piûm, & justum*: & Gregorius dicit (hom. xxxv. in Evan. circa med.) quod *Peccatores sunt Angeli quorum divini virtutes adversa subiecta sunt*.

Respondeo dicendum, quod totus ordo prælationis primo, & originaliter est in Deo; & participatur à creaturis, secundum quod Deo magis appropinquant. Ille enim creaturæ super alias influentiam habent quæ sunt perfectiores, & Deo propinquiores. Maxima autem perfectio, & per quam maxime Deo appropinquatur, est creaturarum fruendum Deo, sicut sunt sancti Angeli: quæ perfectione demones privantur: & ideo boni Angeli super malos prælationem habent, & hi per eos reguntur.

Ad primum ergo dicendum, quod per sanctos Angelos multa de divinis mysteriis demonibus revelantur, cum divina iustitia exigat ut per demones aliqua fiant vel ad punitionem malorum, vel ad exercitationem bonorum: sicut in rebus humanis afflictores iudicis revelat tortoribus ejus sententiam. Huiusmodi autem revelationes, si ad Angelos revelantes comparentur, illuminationes sunt, quia ordinant eas ad Deum; ex parte vero demonum non sunt illuminationes, quia eas in Deum non ordinant, sed ad expletionem propriæ iniquitatis.

Ad secundum dicendum, quod sancti Angeli sunt ministri divinæ sapientiæ. Unde sicut divina sapientiæ permittit aliqua mala fieri per malos Angelos, vel homines, propter bona quæ ex eis elicit; ita & boni Angeli non totaliter cohibent malos à nocendo.

Ad tertium dicendum, quod Angelus qui est inferior ordine naturæ, præest demonibus, quamvis superioribus ordine naturæ quia virtus divinæ iustitiæ, cui inhærent boni Angeli, potior est quam virtus naturalis Angelorum. Unde & apud homines *spiritualis iudicat omnia*, ut dicitur I. ad Cor. 11. 13. & Philopop. dicit in Lib. III. Ethicor. (cap. iv.) quod *virtuosus est regula, & mensura omnium humanorum actuum*.

QUÆSTIO CX.

De præsentia Angelorum super creaturam corporalem.

in quatuor articulis divisæ.

Deinde considerandum est de præsentia Angelorum super creaturam corporalem: & circa hoc quaeruntur quatuor.

Primo, utrum creatura corporalis administraretur per Angelos.

Secundo, utrum creatura corporalis obediat Angelis ad nutum.

Tertio, utrum Angeli sua virtute possint immediate movere corpora localiter.

Quarto, utrum Angeli boni, vel mali possint facere miracula.

ARTICULUS I. 541

Utrum creatura corporalis administraretur per Angelos.

II. dist. xiv. art. 3. & III. cont. cap. lxxviii.

& lxxxiii. & v. quæst. v. art. 8. & opus.

11. cap. cxxv. & opus. x. art. 1. usque

ad 15. & opus. xx.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod creatura corporalis non administraretur per Angelos. Res enim quæ habent determinatum modum operandi, non indigent gubernari ab aliquo præsentente: ideo enim indigentur gubernari ne aliter operentur quam oporteat. Sed res corporales habent determinatas actiones ex naturis sibi divinitus datis. Non ergo indigent gubernatione Angelorum.

2. Præterea. Inferiora in entibus gubernantur per superiora. Sed in corporibus quedam dicuntur inferiora, quedam superiora. Inferiora igitur gubernantur per superiora. Non ergo est necessarium quod gubernentur per Angelos.

3. Præterea. Diversi ordines Angelorum distinguuntur secundum diversa officia. Sed si creaturæ corporales administrantur per Angelos, tot erunt officia Angelorum, quot sunt species rerum. Ergo etiam tot erunt ordines Angelorum, quot sunt species rerum: quod est contra supra dicta (quæst. cviii. art. 2. & 6.) Non ergo corporalis creatura administratur per Angelos.

Sed contra est quod Augustinus dicit III. de Trinit. (cap. iv.) quod *omnia corpora reguntur per spiritum vite rationalem*: & Gregorius dicit in IV. Dial. (cap. v.) quod *in hoc mundo visibili nihil nisi per creaturam invisibilem disponi potest*.

Respondeo dicendum, quod tam in rebus humanis, quam in rebus naturalibus hoc communiter invenitur quod potestas particularis gubernatur: & regitur à potestate uni-

8. Th. Op. Tom. I.

versali, sicut potestas Ballivi gubernatur à potestate Regis. Et in Angelis etiam est dictum (quæst. lvi. art. 3. & quæst. cviii. art. 1.) quod superiores Angeli qui præsent inferioribus, habent scientiam magis universalem. Manifestum est autem quod virtus cuiuslibet corporis est magis particularis quam virtus spiritualis substantiæ: nam omnis forma corporalis est forma individuata per materiam, & determinata ad hic & nunc; forma autem immateriales sunt absolute, & intelligibiles. Et ideo sicut inferiores Angeli, qui habent formas minus universales, reguntur per superiores; ita omnia corporalia reguntur per Angelos. Et hoc non solum à sanctis Doctoribus ponitur, sed etiam ab omnibus Philosophis qui incorporeas substantias posuerunt.

Ad primum ergo dicendum, quod res corporales habent determinatas actiones; sed has actiones non exercent, nisi secundum quod moventur: quia proprium corporis est quod non agat nisi per motum. Et ideo oportet quod creatura corporalis à spirituali moveatur.

Ad secundum dicendum, quod ratio ista procedit secundum opinionem Aristotelis (III. Met. text. 44.) qui posuit quod corpora caelestia moventur à substantiis spiritualibus; quarum numerum conatus fuit assignare secundum numerum motuum qui apparent in corporibus caelestibus. Sed non potest, quod essent aliqua substantiæ spirituales quæ haberent immediatam præsentiam supra inferiora corpora, nisi forte animas humanas; & hoc ideo quia non consideravit aliquas operationes in inferioribus corporibus exerceri nisi naturales, ad quas sufficiebat motus corporum caelestium. Sed quia nos ponimus, multa in corporibus inferioribus fieri præter naturales actiones corporum; ad quæ non sufficiunt virtutes caelestium corporum; ideo secundum nos necesse est ponere, quod Angeli habeant immediatam præsentiam non solum supra caelestia corpora, sed etiam supra corpora inferiora.

Ad tertium dicendum, quod de substantiis immaterialibus diversimode Philosophi sunt locuti. Plato enim posuit, substantias immateriales esse rationes, & species sensibilibus corporum, & quasdam alii universaliores; & ideo posuit, substantias immateriales habere præsentiam immediatam circa omnia sensibilia corpora, & diversas circa diversa. Aristoteles autem posuit (XII. Metaph. text. 43.) quod substantiæ immateriales non sunt species corporum sensibilibus, sed aliquid altius, & universalius; & ideo non attribuit eis immediatam præsentiam supra singula corpora, sed solum supra universalis agentia, quæ sunt corpora caelestia. Avicenna vero mediam viam fecutus est. Po-

Yyy
sunt